

שיעור בנושא בחירת שם והשפעתו

נתינת שם לילוד – סודיה ארכלית שייחסו לה חשיבות בתקופות עונות עם לא יהודים.

קריאת שמות בתנ"ך:

- א. קריאת שמות עפ"י מהות – אדם קרא לחיות בשם, לפי מהותם.
- ב. הקב"ה משנה שם של צדיקים – אברהם, שרה.
- ג. צדיקים משנים שם של צדיקים – כפי שקרא משה להושע יהושע.
- ד. שמות ע"ש מקרי עבר או אירועי הווה:
 1. חנה קראה לשמואל - "...תקרא את שמו שמואל כי מהי שאלתי".
 2. לאה קראה ליהודה - "...הפעם אנדה את ה' על כן קראה שמו יהודה".
- ה. קריאת שם ע"ש העתיד:
 1. ראובן – "ראו מה בין בני לבן חמי" (ברכות ז ע"א).
 2. יעקב – "ויעקבני זה פעמים".
 3. רות – "שיצא ממנה דוד, שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות" (בי"ב פרק א').
- ו. שם מעיד על מהות:

אביגיל אשתו אמרה על בעלה, נבל – "כי כשמו כן הוא, נבל שמו ונבלה עמו" (שמואל א, כה).
- ז. מנהגים שונים בקריאת שמות:
 1. קריאה ע"ש אחד הסבים או הסבתות.
 2. קריאת שמות ע"ש גוי / שם לועזי. [וידאל, מימון (אבי הרמב"ם), ר' פפא, ר' זביד, מר זוטרא.
 3. קריאה עפ"י העיתוי – בחנוכה: מתתיהו, בל"ג בעומר: שמעון, בת"ב: מנחם, ובפורים: מרדכי.
 4. קריאה כסימן טוב לחיזוק ע"ש חיה, כגון דב, צבי, אריה, זאב, יונה. קיבלו שכך ינצלו מחלאים.

על מה נדבר בשיעור?

1. משמעות שם – חשיבותו והשפעה על מהותו של אדם.
2. קריאת שם – ממה צריך להיזהר בקריאת שם, מנהגים בקריאת שמות.
 - א. כיצד בוחרים שם?
 - ב. השפעה אלוקית בקריאת שם ע"י ההורים
 - ג. קריאה ע"ש אבות המשפחה
 - ד. קריאה בשם זהה לאח ולאחות
 - ה. מי קודם למי - בעל או אשה
 - ו. קריאת שם על אדם שמת
 - ז. הוספת שם נוסף
 - ח. קריאה לאדם בשני שמות
 - ט. שינוי השם

3. קריאת שם ע"ש רשע – שם שלילי, קריאת שם ע"ש גוי.

פרק א – משמעות שם

1. "טוב שם משמן טוב..."
2. "בזכות 4 דברים נגאלו אבותינו ממצרים בזכות שלא שינו שמם, לשונם..." (ויקרא רבה לב ה).
3. נקדיט על מלא מלאנו בחז"ל רמז למעלה אדם מפיץ על מציו או בחירתו. יתרה מזה הנחת היסוד סותרת יסוד בסיסי - שכר וצונש על מצויט טוביט / לא טוביט.
4. חז"ל דיברו רק בדרכי רמז וסימן, בדיצבד אפסר לקשר בין מעלה האדם למקרה.

מה העניין לקרוא בשם?

קריאת שם מצניקה חשיבות, שייכות. כשאדם קורא לילד "ילד", תאמתו: "אל תקרא לי ילד, קוראיט לי יהונתן". במיליט אחרות יש לי זהות יש בי משהוא שונה מכולם.

השפעת השם על מהותו של האדם

מקור 1 – ברכות ז ע"ב:

"מנלן דשמא גרים? א"ר אלעזר: דאמר קרא 'ולכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ' (תהילים [מו, ט](#)), אל תקרי שמות אלא שמות".

מהרש"א: פעולות ה' נמשכים אחרי השם של אדם, שהוא גרם לכך.

מקור 2 – יומא פג ע"ב

ר"מ ור' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא. ר' מאיר הוה דייק בשמא ר' יהודה ור' יוסי לא הוו דייקו בשמא. כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא, יהבו להו. אמרו לו: מה שמך? אמר להו: כידור. אמר: ש"מ אדם רשע הוא, שנאמר 'כי דור תהפוכות המה' (דברים לב, כ). ר' יהודה ור' יוסי אשלימו ליה כיסייהו ר"מ לא אשלים ליה כיסיהו...

למחר, אמרו לו: הב לן כיסן, אמר להו: לא היו דברים מעולם. אמר להו ר"מ: אמאי לא דייקיתו בשמא? ... ולבסוף הוו דייקי בשמא...

מסופר על רבי מאיר שהיה "מדייק בשמות", ופעם אחת כשנכנס עם ר' יהודה ור' יוסי לאכסניה, הוא "בדק" בשמו של בעל הבית, ומשמע כי שמו הוא "כידור", לא רצה ר' מאיר להפקיד את כספו אצלו משום ששם זה מלמד כי אדם זה הוא רשע, מפני שהשם נלקח מהפסוק "כי דור תהפכות המה". ואילו ר' יהודה ור' יוסי לא השגichו בדבר והפקידו את כספם, ואותו אדם הכחיש זאת מכל וכל.

לבסוף גם ר' יהודה ור' יוסי הודו לר' מאיר ו"בדקו בשמות",

מהו אדם מפיץ אף מהותו ותכונותיו הפנימיות.

*הרב שטיינמן: אמר שמעך השנים התבונן שכמראה אף ראה כאט
אחד שנקרא ישראל מאיר ע"ש רבנו החפץ חיים שיצא לתרבות רעה.*

מקור 3 – סוטה לד ע"ב

אמר רבי יצחק: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד (במדבר יג, יג) 'סתור בן מיכאל' – סתור, שסתר מעשיו של הקב"ה. מיכאל - שעשה עצמו מד. אמר רבי יוחנן: אף אנו נאמר 'נחבי בן ופסי' – נחבי: שהחביא דבריו של הקב"ה, ופסי: שפיסע על מידותיו של הקב"ה".

מקור 4 – מדרש תנחומא האזינו, אות ח

"לעולם יבדוק אדם בשמות, לקרוא לבנו שם הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב, או גורם רע".

חז"ל יען מתן מקל צודף מהו אדם צויה להחליש את בחירתו החופשית.

פרק ב – קריאת השם

א. כיצד בוחרים שם?

הנחת היסוד - לקריאת שם יש השפעה על האדם. לכן צריך לברור לו שם חיובי וטוב, שלא ייפגע בו.

הראשון שקרא בשמות לכל באלפי החיים היה אדם הראשון

מקור 5 – בראשית ב, כ

”וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה...”

רמב"ן: ”וקריאת השמות על דעת המפרשים (רש"י, ורד"ק) כפשוטו, שיהא לכל אחד שם לעצמו, כדי שיהיו ידועים וניכרים לתולדותיו בשמות אשר יקרא להם, כי הוא יהיה שמו לעולם... ולפי דעתי שקריאת השם הוא העזר והענין כי הקב"ה הביא כל חית השדה וכל עוף השמים לפני אדם והוא הכיר טבעם וקרא להם שמות, כלומר השם הראוי להם כפי טבעיהם”.

ב. השפעה אלוקית בקריאת שם ע"י ההורים

אלף ההור"ט, נתפס בדרכי כלל צניין קריאת שמות כאלף טצט, או אלף טע
כיבוד המשפחה. עלינו לדעת שגנוז בנתינת השם עניינים טמירים ונעלמים.

מקור 6 – כתבי האריז"ל שער הגלגולים, הקדמה כג

כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקב"ה משים בפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא,...

הכל בהסכמת הקב"ה, עליו לפנ"ו מה צנין לה האיש ומה יהיו מצ"ו. הקב"ה מסופק
שהא אלו האט ירצו ליתן לילדט שט לה דוקא בעת המילה, שכן להו שמו למילה.

רבי מנחם עזריה מפאנו במאמר אם כל חי [ב, י] הוסיף על כך, מצינו אצל בצלאל שנאמר ”ראה קראתי בשם”, ורק לאחר מכן נאמר ”ואמלא אותו רוח אלוקים”, וכמו כן אצל שרה שבתחילה שנקראה שרי לא היתה ראויה לפקידה, ורק משנקראה בשמה שרה, זכתה לפקידה מעקרותה, הרי מוכח שאחר שנקרא שמו של האדם, אז זוכה הוא לחלק אלוק ממעל ולרוח אלוקים המפעמת בו כל ימיו.

סיפר יהודי ת"ח, שנלוה פעם אל הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל ושאל אותו מה שם יתן לבתו, וסירב לענות לו, ואמר: יש ליהודי הזדמנות להשתמש ברוה"ק, ומבזבזים זאת ע"י שפונים אלי.

שאל אותו הת"ח: **הרב סבור שכל אחד מאלו לוכה לרוה"ק? והשיב: הן.**

[כידוע היה הגאון הרב פישר מחליף שמות בני"א על כל צרה שלי"ת].

שאל אותו: **א"כ כמה מחליף הרב שמות פנימנו ע"י האבות ברוה"ק?**

מיד השיב לו לפום חורפיה: **אני מחליף רק שמות פנימנו בצאת רבניט...**

מקור 7 – בן יהודע – יומא לח ע"ב (בן איש חי)

"כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם אינו באקראי ובהזדמן, אלא הקב"ה משים בפיהם השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמ"ש 'אשר שם שמות בארץ', כפי מקום האבר העליון, אשר ממנו חוצב והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנודע, ולכן אמרו"ל: 'שמה גרים', וזהו טעם אל ריב"ק ור"מ דהו בדקי בשמא".

ג. קריאה ע"ש אבות המשפחה

מקור 8 – בראשית רבא לו, ז – קריאת שם

"רבי יוסי ורבן שמעון בן גמליאל, רבי יוסי אומר ה'ראשונים על ידי ש'היו מכירים את חוסי'הם היו מוציאים ש'מן לשם המ'ארע, א'בל א'נו ש'אין א'נו מכירים את חוסי'נו, א'נו מוציאים לשם א'בותינו. רבן שמעון בן גמליאל אומר ה'ראשונים על ידי ש'היו מ'שתמ'שין ב'רוח הקד'ש, ה'יו מוציאים לשם המ'ארע, א'בל א'נו ש'אין א'נו מ'שתמ'שין ב'רוח הקד'ש א'נו מוציאים לשם א'בותינו".

מקור 9 – תורה תמימה בראשית פרק לב הערה ד

"וראינו להעיר כאן מה שתפסו העולם להזהר מחמת חשש סכנה ע"פ צואת ר"י חסיד בענייני זיווגים, שלא יהא שם החתן והחותן או שם הכלה וחמותה שוים. ורבים רצו להקל בזה והמציאו סברא לומר דרי"ח לא צוה אלא למשפחתו, וכדומה סברות שונות...

אבל לי נראה דדבר זה אסור לא מחשש סכנה אלא מעיקר הדין, והוא ע"פ מה דקיי"ל דאסור לקרוא לאביו בשמו, וכן אסור לקרוא בפניהם לאחרים ששם כשם אם לא שישנה שם, [ולדעת

הרמב"ם בפ"ו מממרים אסור אפילו שלא בפניו לקרוא לאחרים ששם כשם היכא שהשם מצויין ואינו רגיל, יעו"ש], ולפ"ז הלא אי אפשר לחתן וחותן או לכלה וחמותה ששמותיהן שוין לדור ביחד, כי הלא הבת לא תוכל לקרוא לבעלה בשמו מפני אביה ששמו כשמו [ולדעת הרמב"ם בשם מצויין אפילו שלא בפניו], וכן הבעל לאשתו ששמה כשם אמו, ואין לסמוך על שנוי השם דלאו כולי עלמא דינא גמירי, וגם לפעמים אי אפשר בזה, וכה הלא אפשר להכשל בבטול מצות כבוד אב ואם שהיא מדאורייתא, ודו"ק.

גם אפשר לומר בטעם מניעת דבר זה ע"פ מ"ש במ"ר פ' נח פ' ל"ז, אמר ר' יוסי, הראשונים על ידי שהיו מכירים את יחוסיהם היו מוציאים שם לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירין את יחוסנו אנו מוציאים את שמותינו לשם אבותינו, והבאור הוא, דמפני שאנו נעים ונדים בגלות ראוי לנו לזכור השתלשלות יחוסי אבות על ידי שהאבות יקראו לבניהם בשם אבותיהם [של האבות] המנוחים, וכמו שנוהגים בזה"ז, וגם בתלמוד מצינו מנהג זה בכ"מ. כמו בגיטין ל"ג ב' ר' פרטא בנו של ר"א בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול, ושם אביי הי' נחמני ע"ש זקנו, ועי' מו"ק כ"ה ב' וביומא ל"ח ב'.

והנה אם יהיו שמות החתן והחותן שוים אז לא יוכלו החתן ואשתו לקרוא לבנם בשם חותנו ואבי אשתו, יען כי גם שמו של החתן כשמו, וכן בבנות, בכלה וחמותה, והרי דבר זה גורם למניעת מרגלית יקרה לתכלית זכרון שלשלת יחסנו, ודו"ק בזה".

ד. קריאה בשם זהה לאח ולאחות

מקור 10 – שו"ת דברי מלכיאל חלק ג סימן עה

ע"ד מי שיש לו בת ששמה שמחה אם יוכל לקרוא גם לבנו בשם שמחה...

ובאמת בימי הראשונים לא נמנעו מלקרוא שם אחד לשני בנים. וכן מצינו בדה"א ג' שדהמע"ה קרא לשני בניו אלישמע ואליפלט ולקמן יבואר. וכן מצינו בש"ס שקראו לשני בני רב חסדא מר כמ"ש רש"י בכתובות פ"ט ע"ב ותו' ב"ב ז' ע"ב. ומשמע ברש"י שם שאח"כ קראום מר ינוקא ומר קשישא לסימנא. ובמדרש ב"ר פל"ז איתא שהראשונים ששימשו ברוח הקודש קראו שם לבניהם לשם המאורע ואנו שאין לנו רוח"ק אנו קוראים לשם אבותינו. ונראה שבעת שקראו על שם המאורע לא הקפידו לקרוא שני בנים בשם אחד אם נזדמן להם לפי המאורע לקרוא כן. אבל כשקראו לשם אבותיהם נמנעו מלקרוא שני בנים בשם אחד. כי אין זה כבוד לאבות שנראה כאלו יש לו שני אבות. ומפני טעם זה המנהג לדבר עם אב ואם בלשון יחיד ולא בלשון רבים כנהוג לדבר עם מי שגדול ממנו. והיינו להורות שאין לו אלא אב ואם אחד ולא שנים. ובפרט לפ"ד דורשי רשומות שנשמת האב נכללת בנשמת הבן ולזה נהגו לקרוא בשמו. א"כ ודאי שאין לקרוא שני בניו בשם אחד. ומה שקרא ר"ח שני בניו בשם אחד נראה ג"כ שקראם על שם המאורע. כי ידעו אשר האמוראים השתמשו לפעמים ברוח"ק או ע"י חלום וכדומה:

ואפשר הטעם שבאמת אין נאות שיקראו שם אחד לשני אחים שמצויים יחד בבית עם נשותיהם. ואפשר שיבוא מזה מכשול ע"י שיקראו את נשותיהם או נשותיהם יקראו להם וכמבואר באחרונים טעם מ"ש בצוואת רי"ח ליהרר בשידוכים בשמות שוים...

עכ"פ מוכח מזה שהיו קוראים בשם אחד לשני בנים. ורק אח"כ היו משנים את שם אחד מהם לסימן. ואצלנו שאין משנים השם אח"כ שלא מחמת חולי. אין קוראים לב' בנים בשם אחד. ולזה בני"ד נראה שאין לקרוא בשם אחד לבן ולבת. כי מה חילוק יש בזה. דאם הטעם משום חשש מכשול. יש בזה ג"כ חשש זה. ואי נימא הטעם משום עין הרע. שייך גם בזה. ובלא"ה אני תמה במה שנהגו לקרוא לנקיבות בשמות שנקראים בהם זכרים. ואין ראוי לעשות כן ויש בזה כמה חששות. וזכר לדבר יש מאיסור דאשה לא תלבש שמלת גבר. וע"ל ס"ס קי"ג:

מקור 11 – שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן נו

אם מותר לקרוא לאח ואחות בשם שרשי אחד אחרי שם אביו או אמו.

נשאלתי באחד שכשנולדה לו בת, וחשש לפן לא יוליד עוד זכר, נתן לה שם אליעזרא אחר אביו שהיה שמו אליעזר, ולאחר מיכן נולד לו בן זכר ורצונו כעת לקרוא לו בשלימות אחר שם אביו אליעזר, אם אפשרי הדבר, או לא. וכיוצא בזה נשאלתי כמה פעמים בכל כדומה לזה.

(א) והנה בעצם הדבר אם אפשרות לאדם לקרוא לב' בניו בחייהם בשם אחד בתחילת העיון נופל במחשבה להביא ראיה להיתרא מהא דרב חסדא קרא לשני בניו בשם אחד, לאחד מר ינוקא ולשני מר קשישא, ומפרש רש"י בכתובות ד' פ"ט ע"ב וז"ל: שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא עכ"ל. הרי בהדיא שרב חסדא קרא לשני בניו בחייהם בשם שוה אחד מר. ורק להיכרא להבחין למי שקוראים היו קורין לגדול בשם ליווי של קשישא ולקטן בשם ליווי של ינוקא, ורש"י לא כותב אפילו שרב חסדא בעצמו הוא שהוסיף להם שם ליווי זה, אלא כותב בלשון רבים היו קורין והיינו דבני האדם המה שהוסיפו להם שם ליווי זה להיכרא. אבל רב חסדא בעצמו בנתנו להם שם קרא להם בשם שוה מר בלי כל שם ליווי... עכ"פ גם לפ"ז נשמע מיהת דכל שיש להם הוספת שם, וה"ה ממילא גם שינוי שם כל שהו האחד ממשנהו אין קפידא.

(ד) אחת היא שראיתי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' ע"ה (שמציין אליו ג"כ הדר"ת שם) שהגם ששאלתו שם היתה כפי שמצטט הדר"ת שם במי שיש לו בת ששמה שמחה אם יוכל לקרוא גם לבנו בשם שמחה, אבל בתשובתו שם הוא נגש בגישה מיוחדת לענין, הוא כותב שיש לחלק בזה בין אם קוראים את השמות על שם איזה מאורע או כשקוראים לשם אבותיהם, ולכן אין ללמוד ממה שהוזכר מזה בחז"ל כי במדרש איתא שהראשונים ששימשו ברוח הקודש קראו שם לבניהם לשם המאורע, ואנו שאין לנו רוה"ק אנו קוראים לשם אבותינו, ועל כן בשעה שקראו

על שם המאורע לא הקפידו לקרוא שני בנים בשם אחד אם נזדמן להם לפי המאורע לקרוא כן, אבל כשקראו לשם אבותיהם נמנעו מלקרוא שני בנים בשם אחד כי אין זה כבוד לאבות שנראו כאילו יש לו שני אבות, ובפרט לפ"ד דורשי רשומות שנשמת האב נכללת בנשמת הבן ולזה נהגו לקרוא בשמו א"כ ודאי שאין לקרוא שני בנים בשם אחד, ולכן אנו נמנעים מלקרוא בשם אחד לשני בנים שאין זה כבוד להאבות, ומתוך זה נשתרבב שאף אם קראו השם שלא על שם האבות ג"כ אין קוראים לשני בנים בשם אחד. ועוד מוסיף הדברי מלכיאל נימוק לזה מפני שבאמת אין נאות שיקראו שם אחד לשני אחים שמצויים יחד בבית עם נשותיהם, ואפשר שיבוא מזה מכשול ע"י שיקראו את נשותיהם או נשותיהם יקראו להם, ורק הראשונים שקראו לשם המאורע היו משנים אח"כ שמותם ג"כ לפי צורך המאורע וכו' אבל עכשיו שקוראים לשם אבות אין משנים שמותם בשביל איזה מאורע כדי שלא יתבטל שם האב, ולזה אין קוראים לשני בנים לשם אחד.

ומענין הדבר שבדברי סיכומו של הדברי מלכיאל לענין נידונו במי שיש לו בת ששמה שמחה אם יוכל לקרוא גם לבנו בשם שמחה, מזכיר כאמור רק חששת המכשול, או טעמא דעין הרע שמוזכר באדני פז, ואינו חוזר להזכיר גם טעמו העיקרי שכתב מקודם לזה משום כבוד אבות והמשכת נשמת האב בנשמת הבן, וכי נאמר שלאחר מיכן חזר מטעמו זה שפתח בו בתחילה? או דילמא מפני שהמדובר בנידונו היה לא בקריאה על שם אבות אלא בקריאה על שם מי שהוא אחר? ועכ"פ בקריאת שם שלא על שם אבות אלא על שם אחר יש להתיר גם אליבא דהדברי מלכיאל לקרוא לשנים מצאצאיו בשינוי שם קצת או בהוספת שם, דהא בכה"ג ליכא כבר לא משום חששת מכשול ולא משום עין הרע.

יש ליעץ לשואל להדר שלא לקרוא, בכדי לחוש לטעמו הראשון של הדברי מלכיאל, ובכלל יש גם מקום ליעץ שלא לקרוא נקבה אחר שם של זכר וכן להיפך כיעוין מ"ש בזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' מ"ט פ"י ע"י עיין שם, אבל אם השואל עומד על כך לדעת אם אבל אפשרי לקרוא בכזאת אפשר להתיר לו.

ה. מי קודם למי אבא או אמא

וויכוח יחיד בתורה בין בעל התוס' – יצקב ורחל, עכבה על ארס דווי.

מקור 12 – בראשית לח, יח

”וַיְהִי בְצֵאת נִפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין”.

רמב"ן: והנכון בעיני, כי אמו קראתו 'בן אוני' ורצתה לומר: בן אבלי, 'לא אכלתי באוני' (דברים כו, יד), ואביו עשה מן אוני – כוחי, מלשון 'ראשית אוני' (בראשית מט, ג) ולכן קרא אותו בנימין - בן הכח, או בן החוזק, כי הימין בו הגבורה וההצלחה, כענין שכתוב (קהלת י ב) 'לב חכם לימינו'..."

מקור 13 – בראשית לח, ג – ד

ותהר ותלד בן ויקרא את-שמו ער. ותהר עוד ותלד בן ותיקרא את-שמו אוֹן

רמב"ן: ויקרא את שמו ער. יהודה קרא לבנו ער, מלשון 'עוררה את גבורתך' (תהלים פ, ג) ואשתו קראה שם השני אוֹן ולא סיפר הכתוב למה. ויתכן שתקש בלדתה כי דרך נשים לקרא שם בניהם על זה, כאם יעבץ (דה"א ד, ט) שקראה שמו יעבץ לאמר כי ילדתי בעצב... והוא מלשון 'ויחי העם כמתאוונים' (במדבר יא, א) 'מה יתאוֹן אדם חי' (איכה ג, לט), כמו 'בן אוני דרחלי' (בראשית לה, יח) ויהודה לא הקפיד לשנות שמו, כיעקב אביו..."

מקור 14 – שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קא - זכות האם לקריאת שם לולד הראשון

הנה בדבר ולד שנעדר שני ימים אחר לידתו ועתה נולד ולד שני לאורך יו"ש = ימים ושנים = וטוענת האם שהזכות שיש לה לפי מנהג העולם שולד הראשון יקראו בשם ממי שרוצה היא ממשפחתה הוא על ולד זה והאב טוען שהפסידה זכותה, פשוט לע"ד שהצדק אתה לבד, שיותר נוטה שהיה נפל, אלא אפילו אם היה ידוע שאינו נפל ומת מאיזה סיבה נמי לא הפסידה זכותה...

אבל בהא דזכות לקריאת השם דאיכא להאם על ולד הראשון דהוא מצד מנהג אותו המקום...

ועוד נראה לע"ד בנוולדו תאומים ומי שיצא ראשון נחלה ונדחה מילתו והשני היה בריא ונימול בזמנו ששם ולד השני שנקרא תחלה הוא השם השייך לה דהזכות הוא על שם הראשון אף שיקראו שם הראשון לולד השני. והנני ידידו מברכו בחנוכה שמח, משה פיינשטיין.

ו. קריאת שם על אדם שמת

כנו fe הרמב"ן היה נשוי לבתו fe רבינו יונה, שהיתה מצומרת כספטר רבינו יונה. כשילדה בן, רצה לקרותו משה, כשם אביו, כאנהג בני ספרד, צ"ע אביהם בח"ו. אק הרמב"ן ביקע fe יקראו לרב הנ"מול על fe, אלא כשם יונה, צ"ע אבי אמו, מוס

מקור 16 – קריינא דאגרתא – חלק ב' אגרת קמ"ט

בדבר שם על מי שנפטר ל"ע בצעירותו, רגיל אני ליעץ למשל כשהשם הוא אברהם, **שהאב בשעת קריאת השם יתכוין שאם ח"ו לא מוצלח, שיהא נקרא ע"ש אדם פלוני, יהא השם אברהם ע"ש אברהם אבינו, או ע"ש הראב"ד, ז"ל, או ע"ש צדיק אחר שיודע שהיה שמו אברהם, ובאופן שיקרא השם שרוצה, אלא שהכוונה תהיה כנ"ל, וכ"ש אם יוסיף עוד שם ודאי טוב.**
הדו"ש יעקב ישראל קניבסקי

הקהילות יצקב כתב שבקריאת שם על מי שיריצ מלפיה יכוון שאם ח"ו לא מוצלח יהא נקרא ע"ש אדם שמת שהיה מוצלח, כגון אברהם אבינו.

כק יצ"ש דם הרב שטיינמן:

מקור 17 – שיעורי רבנו (הרב שטיינמן) עמ"ס ברכות

ואם אביו אומר לו לקרוא ע"ש אביו והיה אדם רשע יכול לחשוב ע"ש צדיקים אחרים, ואין זה סתירה לכיבוד אב, שסו"ס אביו מרוצה, ושפיר מקיים מצות כיבוד אב. ואף שלא כיון על מי שאביו אמר לו סו"ס דעתו נחה. **ורבות מהתאונן רבנו על ריבוי המחלוקת שצוים על צניני שמות, רח"ל.**

אין חשול לקרוא בשם אדם שנפטר, בוודאי לא כנה שנפטר בצורה טבעית.

מצוים בכל יום שאנו קוראים ע"ש:

- רחל אימנו – נפטרה בלדתה.
- שמואל הנביא או שלמה המלך – נפטרו בגיל 53
- חזקיהו המלך – חי רק 54 שנים.
- חנניה ; עקיבא – על אף שהיו מעשרה הרוגי מלכות.
- נחמן – אע"פ שנפטר בגיל 37.
- חנוך – נפטר בטרם עת, "ויתתה לך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אתו אלהים" (אמנם בגיל 365 אבל הכול יחסי לתקופה).

ז. הוספת שם נוסף, קריאה בשני שמות

עאלה שרביט דשו בה, קריאת ילד ב - 2 שמות: 1) צ"ש האבות 2) צ"ש מאורע, האם הוספת שם שני אורע מקריאת הילד צ"ש אבותיו?

כתבו הפוסקים על מצאנו בתנ"ך או בש"ס שיקראו לאדם בשני שמות.

מקור 18 – במדבר לב, מא – מב (סוף פרשת מטות)

מא ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חותיהם ויקרא אתהו חות יאיר: מב ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה ויקרא לה נבח בשמו:

הרב שטיינמן, בספרו אילת השחר, בשם החלו"א, כשמוסיפים לאדם שם נוסף לשמו הראשון, זה שם אחר.

1. יאיר לכד את חותיהם וקרא לה חות יאיר, לא כתוב שקרא בשמו...

2. על נבח כתוב, שלכד את קנת וקרא לה נבח (בלי שינוי) בשמו.

דווקא אצל נבח כתוב שקרא לציר בשמו, אבל אצל יאיר לא כתוב שקרא לה בשמו, והטעם שכיון שהוסיף עוד שם 'חות', אין לה בשמו, אבל נבח, שקרא בלי שינוי, כתוב בפסוק שקרא לה בשמו.

• שני שמות על מחותן, שם על חתן

הרב שטיינמן: כשיש למחותן שני שמות, ומתחייב בשניהם, אפילו רק חלק מהאנשים, ולחתן רק שם אחד, יש בזה מחלוקת, ולמצעה מורה בדרכ כאלף להקל.

• שמו כשם חמותו

מי שמו יונה ושם חמותו יונה – אין קפידא, כיון שאצל נקבה יונה הוא שם על צוף, אבל בזכר יונה הוא על שם יונה הנביא. (הצרי"א דינר)

• שמות החתן והכלה שווין

הרב זילברברג: קיבלתי טלפון מענין מבחור בשידוכים ששמו 'דניאל', והציעו לו הצעה ששמה גם כן 'דניאל' ושואל האם מותר להם להשתדך, או שאסור משום 'צוואת רבי יהודה החסיד'?

○ לפני מספר שנים נשאל ר' חיים קניבסקי שליט"א בבחור ששמו 'שמחה', והציעו לו הצעה ששם אם המדוברת הוא ג"כ 'שמחה', האם שידוך כזה מותר או לא, והשיב שבצוואת רבי יהודה החסיד לא מוזכר חתן ושויגער, אלא כלה וחמותה או מחותנים באותו שם, ומשום כך הדבר מותר.

לפי"ז, אף כאן, כיון שחתן וכלה לא מוזכרים בצוואת ר' יהודה החסיד, אין מניעה שישתדכו.

○ הרב שטיינמן נשאל בנידון זה ממש של חתן וכלה עם אותו שם, ונחלק על דברי הגר"ח"ק ואמר שכ"ש הוא דאם מחותנים עם אותו שם אסורים, כ"ש שחתן וכלה באותו שם יהיו אסורים.

○ הרב זילברברג: שאלתי את הגר"ח קניבסקי, ואמר שאין שם כזה דניאל אצל נקבה, והכלה היא ללא שם, ועל כן קודם יש לתת לכלה שם, ותחליף שמה 'לדינה' ורק אח"כ להתחיל בשידוך. וכששם המדוברת 'שמחה', כשם החתן, אינו מוזכר בצוואת ר"י החסיד ומותר, אך כדאי להוסיף עוד שם.

○ הגר"י זילברשטיין: (בחשוקי חמד ב"מ קז ע"ב) נחלקו בזה האחרונים: חתן קרוי 'יונה', והציעו לו שידוך בת ישראל הקרויה יונה, האם יש בזה משום קפידא משום צוואת רבי יהודה החסיד, שלא יקרא שמו ושם חמיו, או כלה וחמותה באותו שם?

✓ ר"ח פלאג'י: (ספר רוח חיים, אבהע"ז סי' סב ס"ק טז) לא שמענו קפידא זו בצוואת ר"י החסיד

✓ ספר חינא וחיסדא: (ח"ב דף רכה ע"ד) כיון שאין אנו יודעים טעם הדבר שהקפיד רבי יהודה החסיד בזה, על כן יש להקפיד שלא יהיה להם, שני שמות שווים בבית אחד.

✓ שדי חמד: (מערכת חתן וכלה סוף פרק ה') בשם שו"ת מעשה איש (חוו"מ סי' ז) המקפידים על צוואת רבי יהודה החסיד, יש למיחש שלא לישא מי ששמו 'שמחה', אשה ששמה 'שמחה'. העיר עליו השדי חמד: חיפשתי ולא מצאתי צוואה זו בצוואת ר"י החסיד.

ח. שינוי השם

שינוי השם מופיע בתלמוד כחלק מתהליך התשובה.

מקור 19 – ראש השנה טז ע"ב

"אמר רבי יצחק: ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, אלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה".

מקור 20 – ערוך לנר ראש השנה דף טז עמוד ב

צריך טעם שלא שמר הסדר דשינוי השם...

ויש לומר שמסדר אותם כסדר פעולתם שכל אחד פועל יותר מחברו, דצדקה פועל ביותר שמציל ממות ואח"כ צדקה שמציל רק ממצוקות ואח"כ שינוי השם שמשנה המזל בלבד, כמו בשרה ואח"כ שינוי מעשה שפועל לבד להעביר הרעה...

מקור 21 – רמ"א יורה דעה, סימן שלה סעיף י'

יש אומרים שמי שיש לו חולה בביתו, ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים, וכן נהגו לברך חולים בבית הכנסת, לקרא להם שם חדש, כי שנוי השם קורע גזר דינו.

האט נדרש מ'ד' לפנות את השם? לא בהכרח !!!

מקור 22 – רמב"ם הלכות תשובה פרק ב, הלכה ד

"מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם... ומשנה שמו, כלומר - אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים..."

*כלומר שינוי השם אינו בהכרח כפול, אלא הסכמה פנימית לשינוי מהותי
עד כדי החלפת זהות כמעט.*

ולכן אין צורך להחליף את השם. באלו יסורים יצא תשובה ויפטר מעוון.

ט. ממה צריך להיזהר בקריאת שמות

אדם שקרא לבתו השם, שירה, צ"ע שנולדה בשבת שירה. טוב שלא נולדה בשבת פרה...

• לא לבחור שם עם קונוטציה שלילית.

- ✓ עזובה – "וכָלֵב בֶּן חֲצִרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה" (דה"י א פרק ב) [חז"ל: עזובה זוהי מרים. סוטה יב ע"א].
- ✓ חלאה – "ולאֲשַׁחֲרֵךְ אֶבְי תִּקְוֶעַ הָיָה שְׁתֵּי נָשִׁים חֲלָאָה וְנִעְרָה" (דה"י א פרק ד).
- ✓ עצב – "ואֲמוֹ קָרָאָה שְׁמוֹ יַעֲבֹץ לֵאמֹר כִּי יִלְדֶתי בְּעֶבֶב" (דברי הימים א פרק ד).

ולכן את היית רוצה לקרוא לבנק "כאק ראש" ע"ש המכה שחטפת בכניסתך
לאמבולנס בדרכי אלידה, אף תצעה זאת.

• מומלץ שלא לבחור שמות שנקראו בהם אנשים שאינם האוניט

- ✓ נמרוד – "ולמה נקרא שמו נמרוד? שהמריד את כל העולם כולו עליו במלכותו" (עירובין נג ע"א).
- ✓ זמרי, דואג, עמרי.
- ✓ "ושם רשעים ירקב" - אמר רבי אלעזר: רקביבות תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו (שלא קוראים על שמם). (יומא לח ע"ב)

י. זמן קריאת השם ע"י ההורים

בבריתו של יצחק כתוב שתחילה קראו אביו בשם - יצחק, ורק אח"כ נימול – "ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק", ובפסוק שלאחריו נאמר "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים". לכאורה, נראה שקריאת השם קודמת למילה.

אמנם ניתן לחלק, משום שאברהם הוציאה את יצחק לפני יצירתו, ואין זה דומה לקריאת שם ראייה.

כ' חייט קנייסקי נשאף על תינוק שנוסף חולה וחפזים לקרא לו שם מיד כדי שיוכלו להתפלל עליו בשמו, והשיב שאף שאברהם אבינו נתן את השם לבנו לפני המילה, בספר הרקח כתב, שאת שם התינוק נותנים בבית דוקא, ואין ליתן שם אפילו לחולה.

ואכן, אין מקור בש"ס למנהג המקובל של קריאת שם בזמן המילה דוקא.

טעמים מדוע קוראים בשם בעת ברית המילה

- א. עד כה היה לו שם טומאה, שם ערל ועכשיו שנימול וקיימו בו מצוות מילה צריך לשנות שמו לשבת.
- ב. כשהנימול הגיע לתכלית שלמותו (בברית) ראוי לתת לו שם המעיד על שרש נשמתו. (אוצר התפילות)

יא. שמות חדשים

האם מותר להמציא שמות חדשים? בן.

- ✓ שמות חדשים, תנאים ואמוראים כגון: יוחנן, סומכוס, אשי, רבינא, אבוי רבא.
- ✓ בתקופות מאוחרות יותר - שמות חדשים שלא הוזכרו בתנ"ך כגון דב, אריה, שלום.
- ✓ מצאנו בתנ"ך שמות שאינם עבריים, שנלקחו מהמדינות בהם חיו אבותינו כגון אסתר, מרדכי, או אחד ממצלי התוס': רבינו פטר.

פרק ג – שם רשעים ירקב – קריאת שם של רשע

מקור 23 – יומא דף לח עמוד ב

"על הראשונים נאמר (משלי י, ז) 'זכר צדיק לברכה' ועל בן קמצר וחבריו נאמר 'ושם רשעים ירקב' (שם). מאי 'ושם רשעים ירקב'? אמר ר' אלעזר: רקביבות תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו."

מתיב רבינא, מעשה בדואג בן יוסף שהניחו [אביו] בן קטן לאמו. בכל יום היתה אמו מודדתו בטפחים ונותנת משקלו של זהב לבית המקדש וכשגבר אויב טבחתו ואכלתו ועליה קונן ירמיה (איכה ב, כ) 'אם תאכלנה נשים פרים עוללי טיפוחים'. משיבה רוח הקדש ואומרת 'אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא חזי מאי סליק ביה'."

רש"י: דלא מסקי בשמייהו - לא יקרא אדם לזנו סם אדם רשע.

רבינו חננאל: פיי שם רשעים ירקב. שאין אדם נקרא בזה השם ומצליח.

תוס' ד"ה דלא מסקי בשמייהו: בפרק בתרא דכתובות (דף קד:): גבי שני דיני גזירות אדמון וחנן בן אבישלום גריס ר"ת אבישלום משום דאמר ר"מ בחלק (סנהדרין דף קג:): אבישלום אין לו חלק לעוה"ב ואשכחן שם אדם אבישלום כדכתיב (אביה) בת אבישלום. וכן בפ"ק דשבת (דף יב:): גרסי הלל ושכנא דשבנא רשע היה וי"מ דתרי שבנא הוו... וכיון דאחד היה צדיק מסקינן בשמיהו.

[להפנות למקור – כני יהושע, כתובות]

חידושי הריטב"א: דלא מסקי בשמייהו. פירשו בתוספות כי מה שנהגו לקרוא שם צדיק ישמעאל כשמו של ישמעאל בן אברהם שהיה רשע דהיינו משום דסבירא לן כמאן דאמר כי ישמעאל עשה תשובה, אי נמי דשאני ישמעאל שהקב"ה קראו באותו השם. [להפנות למקור – החיד"א]

מנע שהקריאה פס על רשע אינה איסור, אלא קללה

מקור 24 – בראשית רבה פרשת וירא פרשה מט

א"ר שמואל בר נחמן שמותן של רשעים דומים לכלי קורייס, מה כלי קורייס כל מה שאת משתמש בהם הם עומדים, הנחתם הם מתרפים, כך שמעת מימיך אדם קורא שם בנו פרעה, סיסרא, סנחריב? אלא אברהם יצחק יעקב, ראובן שמעון.

וכן העיר הגר"ח קנייבסקי שליט"א (שיח השדה סוף 'בשער המלך'), שלא נמצאת הלכה זו בשום פוסק, ואף לא בין הדינים המרובים שאסף המגן אברהם (או"ח קנו). וביאר שיש לצדד שה'ושם

רשעים ירקב' אינו הוראת הלכה, אלא קללה ששמים ירקב, כיון שאדם לא חפץ לקרוא לבנו בשם רשע.

וכך משמע גם מרבינו חננאל, שזו קללה.

השפעת השם

מקור 25 – ספר חסידים סימן רמד

ועוד אמר דברים שהשם גורם לטובה או לרעה. לטובה יש אדם שכל הנקראים בשמו יצליחו לגדולה... ויש שכל אלה להם להפך... לכן יתפלל אדם שכל הנקראים בשמו יהיו בהם מדות טובות האלה לא אחת מן המדות הרעות ושלא יקראו זרעו על אותן שמדות רעות תלויות בהן. כיצד יראה אדם כשיש שני אחים יקראו שם בניהם ובנותיהם אחר שם פלוני אפי' אחר צדיק ומתו בלא תולדות או שהיה מן המדות הכתובים למעלה לרעה בהם אל יקראו יותר באותו השם.

איך מצינו לקראו בשם רשע?

מקור 26 – שם הגדולים לחיד"א (מערכת גדולים א לד)

והיה אפשר לומר דהיכא דהשם עצמו הוא טוב, נאה ויאה – לא משגיחין אם אדם רשע נקרא בשם זה, והכא דשם אליעזר הוא טוב מאד ופתרונו דהמקום היה בעזרו, לכן משה רבינו קרא אליעזר.

מקור 27 – פני יהושע מסכת כתובות דף קד עמוד ב

לולי דברי התוספות היה נראה לי דלא שייך לומר דלא מסקינן בשמייהו אלא בשם דואג וכיוצא בו שהשם גופא מורה על זה שהיה רשע כדדרשינן [שם ק"ו ע"ב] דכתיב דואג וקרינן דויג שהיה הקדוש ברוך הוא דואג שמא יצא לתרבות רעה וא"כ שייך לומר דלא מסקינן בשמייהו. ועוד דמסתמא לא נמצא שום אדם צדיק שהיה לו שם כיוצא בזה משא"כ באבשלום וכיוצא בו דאפשר שקודם לזה כמה צדיקים נקראו בשם זה ואבשלום גופא נראה שהיה צדיק קודם שמרד באביו.

מקור 28 – הרב שלמה זיון (תחומין יח עמ' 145)

מי שבחר בשמות אלו עושה זאת בכוונה למרוד ובאופן הפגנתי, ובודאי מתכוונים לנמרוד המופיע בתנ"ך. שהרי לא מצינו במקומות אחרים שמות אלה. זו תופעה בלתי רצויה, ואין לעשות כן לתת שמות אלו לילדי ישראל.

מקור 29 – שו"ת משנה הלכות חלק ו סימן רנג

ועל דבר שאלתו במי שהקרוב שלו או אביו לא הי' שומר התורה, אי מותר ליתן שם לבנו אחר קרובו הנ"ל...

נראה לחדש דדרך העולם לקרוא ע"ש אביו, והוא נקרא כבר על שם צדיק, שהשם הראשון הי' צדיק וא"כ כיון דקריאת השם הוא ע"ש ראש המשפחה וכיו"ב א"כ ממילא השם נקרא ע"ש אדם צדיק. ונראה דזה יש לדייק בכוונת התוס' יומא הנ"ל שכתבו דשמא שישנם צדיקים קראו בשם זה ע"ש.

אלא דנלפענ"ד להוסיף עצה טובה שבשעת קריאת השם לבנו יחשוב במחשבתו על שם איזה צדיק שנקרא כך, למשל מי שאביו שמו יהודה יחשוב על שם יהודה בן יעקב או רבינו הקדוש, שהוא ר' יהודה הנשיא וכיוצא בו וגם על שם אביו או בני משפחתו ויתנה בעצמו אם החיוב עליו לקרא על שם אביו הרי הוא נקרא על שמו ואם ח"ו אין אביו ראוי לקרא על שמו אזי הוא נקרא על שם יהודה בן יעקב ובכה"ג לכ"ע יש ברירה כמובן ואין בזה ח"ו משום בזיון לאביו כי הדבר אינו ידוע לשום אדם אלא הוא במחשבתו כמובן ויודע מחשבות יעשה כרצונו הטוב.

הרב כ"פ טכורש זצ"ל, כיהן כחבר מועצת הרבנות הראשית, במאמרו "דין שמות נוכרים לילדי ישראל" ("שנה בשנה" תשל"ה), הביא מקרה מעניין:

נשאלתי ע"י מוהל אחד, בעובדה שקרה לו בשעת הברכה על הכוס אחר הברית מילה. כשהגיע לקריאת שם הילד הנימול, אמר אבי הבן, שיקראו לבנו בשם "נמרוד", והוא סירב לקרא את הילד על שם אחד מראשי הכופרים בה'. היות והצבור שנוכח שם היה מחולק, אם אמנם היתה רשות בידו להתנהג כך, והמוהל סבור, שהוא אינו יכול לקבל על מצפונו לתת שם מכוער כזה לילד ישראל, הוא שואל אם הוא צדק בעמדתו לפי ההלכה, ואם מותר לו לנהוג כך להבא במקרים כאלה.

לאחר ציטוט מקורות שונים כותב הרב טכורש מסקנה לדינא:

"אסור לתת לילדי ישראל שם של רשע, אפילו יהודי. כי לדעתי יכול וצריך המוהל לעמוד על דעתו, כדי להעמיד את ההורים של הילד על טעותם בקריאת השם. ורק אם יראה המוהל שמתעקשים,

ושיכולים על ידי זה לגרום לידי מחלוקת ודחיית הברית, רק אז יש לבצע את הברית, וגם לברך על הכוס, ולשתות לפני קריאת השם של הילד. מפני שקריאת השם לא שייכת לברכת הכוס על היין. ואין כל סיבה בנידון להתיר את הדבר מפני דרכי שלום, ולעבור על איסור. אבל כאמור, ראוי עד כמה שאפשר להתאמץ להשפיע על הורי הרך הנימול, בדרכי נועם, שיציעו שם אחר מתאים, ויש לקוות שהדברים יתקבלו.

החיד"א (שו"ת יוסף אומץ יא, ג) כתב בשם המבי"ט (א, רעו) שאין לתת שם, רק משמות שאחר מאברהם אבינו.

כתב ליישב, איך משה רבינו קרא עמו אפי' עזר? הרי אפי' עזר עבד אברהם היה אלו?

ע"פ דברי המדרש רבה (ב"ר לז) רבי יוסי אומר הראשונים על ידי שהיו מכירין ייחוסיהם היו מוציאים שמן לשם המאורע. אבל אנו שאין אנו מכירין ייחוסינו אנו מוציאים לשם אבותינו.

א"כ כיון שמה רבינו קרא לבנו על שם המאורע, לא אכפת אי נקרא גם כן עבד אברהם, אליעזר. הרי שנתנית השמות אצל הראשונים היתה בנבואה.

ש. האם יש עניין שלא לקרוא בשמות מיוחדים בגלל הזיווג או פרנסה?

ת. לא ולא. אין השפעה של השם על האדם ובחירתו. מצאנו אברהם עשיר (וה' ברכ את אברהם בכל), ומצאנו אברהם עני מרוד (רי אברהם אבן עזרא). מצאנו שאול שהיה פרוץ בעריות (זמרי בן סלוא. ילק"ש פנחס), ומצאנו שאול שהיה צנוע ביותר (שאול המלך. ירושלמי סוכה פ"ה ה"ד). וכן על זה הדרך.

ש. אם יש לי שם לועזי האם כדאי להחליף לשם עברי אותו?

ת. לא חייב, אפשר פשוט לפרש אותו לעברית כגון: גיאק-יעקב, סלח-צדוק, לאון-אריה, אייזק-יצחק עבדאללה-עובדיה.